הכל מעריכין פרק ראשון ערכין ז.

מכלל דתנא קמא סבר א] ניתן לחזרת עמידת ב"ד א"ר יוסף במלוה על פה גובה מן היורשין קמיפלגי תנא קמא סבר ב]מלוה על פה גובה מן היורשין ור"ש בן אלעזר סבר אינו גובה מן היורשין רבה אמר דכ"ע מלוה על פה אינו גובה מן היורשין והכא ג]במלוה הכתובה בתורה ד] ככתובה בשטר קמיפלגי תנא קמא סבר ככתובה בשטר דמיא ור' שמעון בן אלעזר סבר לאו ככתובה בשטר דמיא מיתיבי ג) א החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעליו א"ר אילא אמר רב כשעמד בדין והא הרגו קתני אמר רב אדא בר אהבה כשעשאו טריפה והאמר רב נחמן תני ג] ד)חנא מת וקברו °והילכתא דייתבי דייני אפומא דבירא תנו רבנן היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו חטא באותה שעה אין נוקקין לו מאי טעמא א"ר יוסף מפני שאין מענין את דינו א"ל אביי אי הכי אפילו רישא נמי כגון שהיה זבחו זבוח באותה שעה אבל אין זבחו זבוח ד] מאי לא אדתני חטא באותה שעה אין נוקקין לו ליפלוג וליתני בדידה בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח לא ה"נ קאמר בד"א ב שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נוקקין לו: **מתני'** ג האשה שיצאה ליהרג °אין ממתינין לה עד שתלד ה] האשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד האשה שנהרגה נהנין בשערה ב בהמה שנהרגה אסורה בהנאה: **גמ'** פשיטא גופה היא איצטריך ס"ד אמינא הואיל וכתיב 1 כאשר ישית עליו בעל האשה ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה קמ"ל ו ואימא ה"נ אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן אמר קרא 2 ומתו גם שניהם לרבות את הוולד והאי מיבעי ליה ו] ז עד שיהו שניהן שוין דברי רבי יאשיה ח כי קאמרת מגם: ישבה על המשבר וכו': מ"ט כיון דעקר גופא אחרינא הוא: אמר רב יהודה אמר שמואל האשה ה היוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון כדי שימות הוולד תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול למימרא דהיא קדמה ומתה ברישא והא קיימא לן דוולד מיית ברישא ו דתנן י תינוק בן יומו נוחל ומנחיל ז] ואמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב דווקא בן יום אחד אבל עובר לא דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב ח] הני מילי לגבי מיתה אידי דוולד זוטרא חיותיה עיילא טיפה דמלאך המות ומחתך ט] להו לסימנין אבל נהרגה היא מתה ברישא והא הוה עוברא ופרכים עד תלת פרכוסי י] ט מידי דהוי אזנב הלטאה דמפרכסת א"ר נחמן אמר שמואל ז האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין יא] ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד פשיטא מאי עביד

מחתך

ו)**לחזרת עמידת ב"ד.** שאין אתה יכול להחזירו לב"ד ולעמוד כדין על מה שהכל שאין מענין את דינו: **מכלל דת"ק סבר כו'.** בתמיה: **והרגו.** השור הרג את החופר: **פטור.** בעל השור: **חייבין לשלם.** אלמא מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא וקשיא למאן דאוקי פלוגתייהו דרבי יוסי ות"ק דמתני' באם הזיק [ו:] דא"כ קשיא סתמא אסתמא. וליכא למותיב הך תיובתא לר"ש בן אלעזר אבל פליאה בעיני היאך יכול להקשות הא ר"ש תנא הוא ופליג: **כשעמד בדין.** קודם שמת ומחייבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון דדינו חרוץ לשלם ה"ל כמלוה בשטר: **והא תני חנא מת וקברו.** השור בבור כגון שהפיל עמו תולא יג] ואפ"ה חייבין יורשין: **והילכתא.** הא דקתני יורשין חייבין כגון דייתבי דייני אפומא דבירא ומחייבוהו מיד לשלם: **מזין עליו.** וזורקין בשבילו דם חטאתו ואשמו ולא הויא כחטאת שמתו בעליה כל זמן שלא נהרג: **חטא.** בשוגג באותה שעה שיצא ליהרג כגון שרצה חלב וכסבור שומן הוא ואכלו: **אין נוקקין לו.** שיפריש קרבן ויקריב: **מפני שאין מענין את דינו.** שימתינו מלהורגו עד שישחטו הזבח ויזרק הדם שעינוי הדין הוא: **רישא נמי.** דקתני כשחטא קודם לכן מזין עליו הרי ממתינים לו עד שישחט ויזרק: **מתני' אין ממתינין לה עד שתלד.** אלא הורגין ולדה עמה דחד גופא הוא: **ישבה על המשבר.** קודם שנגמר דינה: **ממתינין לה עד שתלד.** דכיון דעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא: **נהנין בשערה.** ובגמ' ט) מפרש טעמא: **אסורה בהנאה.** כדקי"ל (פסחים דף כב:) ובעל השור נקי ל) כאדם שאומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום: **גמ' לרבות את הוולד.** קס"ד משניהם יליף מדה"ל למיכתב ומתו ואנא ידענא דאין ומתו פחות משנים א): שניהם מיותר לדרשה: **שניהן שוין.** הנואף והנואפת יהו בני עונשין אבל אם היתה היא קטנה והוא גדול או הוא קטן דלאו בר עונשין והיא גדולה וכה עונשין אין הגדול נהרג: ומשני אטו מגם ילפינן: יג] **לידי ניוול.** שאם יהא מיות הולד יצא לאחר מיתת אמו ויוול הוא: **נוחל.** אם נפלה לו ירושה בו ביום וכו ביום מת מנחילה לקרוביו מאביו: **ואמר רב ששת.** האי נוחל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו דא"נ לא אתיליד איהו הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דלאין בנים: **אלא נוחל בנכסי אמו.** אם מתה בו ביום ואפי' הוא מת בו ביום נוחל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו דאי לאו הוא הוו ירתי לה קרוביה ולא אמרי' נפל הוא ואינו בן נחלה: **אבל עובר.** אם מתה מעוברת לא ירתי לה קרובי העובר דהוא מת ברישא יד]: **ומשני ה"מ.** דהוא מיית ברישא לגבי מיתה כשהיא מתה מיתת עצמה: ופרכינן יגבי מיתה מי מיית הוא ברישא טו] והא הוה עובדא ופרכים לאחר מיתת אמו: **זנב הלטאה.** אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה ואע"פ שאין בה חיות: **ומקרעין את כריסה.** דזימנין דמיקרי דהיא מייתא ברישא:

מחתך

מיתיבי בור ברה"ר. לרבה פריך דאמר לעיל מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא וכן טו] העתיק ר"ת בספרו ומלי נמי למפרך לרב יוסף דהא סבר נמי שיעבודא לאו דאורייתא אלא טז] פירש דבריו יותר: **אמר** רב אילא א"ר כשעמד בדין. לאו משום קושיא דרבה משני רב הכי שהרי רבה שנים רבות אחר רב היה אלא משום דפרכינן ליה מיניה בפרק גט פשוט (ב"ב דף קעה:) דאמר התם דמלוה על פה אינו גובה מן היורשין ולנפשיה משני:

דיתבי דייני אפומא דבירא. ומ"מ אילטריך למימר מת וקברו דס"ד דבעינן יצא בעל השור ויעמוד על שורו (סנהדרין דף יט.) קמ"ל דשפיר עמד עליה:

מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו. דאין חטאת [ואשם] קריבה לאחר מיתתו אבל עולתו קריבה: **ישבה** על המשבר כו'. פרש"י קודם שנגמר דינה וליתא דאיוצא ליהרג קאי וכל היוצא ליהרג לאחר גמר דין כדמשמע בכל הנהו דמדבר לעיל במתני' בשמעתין וכן משמע בפ' כל הגט (גיטין דף כח:) דמדבר ביוצא לידון ויוצא ליהרג והיינו טעמא דרישא דאין ממתינין משום עינוי הדין ט)(כלל) כדמשמע פרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) דליכא עינוי הדין אלא לאחר גמר דין מדקאמר היכי ליעביד לדייניה במעלי שבתא ולגמר דיניה בשבתא וליקטליה בחד בשבתא נמצא אתה מענה את דינו וכו' ליגמר דיניה בחד בשבתא קא מנשו לטעמייהו ולעינוי לא חיישינן:

הדרן עלך הכל מעריכין

מסורת הש"ס

א) [לעיל ו: וש"נ], ב) [לעיל ו: וש"נ], ג) [ב"ב קעה:], ד) [פס הגירסא תנא], ה) [עי' תוס' סוטה כו. ד"ה חון], ו) [קדושין י. סנהדרין סו:], ז) [קאמר יעב"ץ], ח) ב"ב קמב. נדה מד., ט) [ב"ב קמב: נדה מד: חולין כא.], י) [שייך לדף ו:], כ) [ע"ש], ל) [פמית לא], מ) נ"א הכוס עינוי הדין אבל קודם גמר דין ליכא עינוי הדין כלל כדמשמע בר' נ"ק.

◆

תורה אור השלם

1. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב

2. כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב עִם אִשָּׁה בְעֻלַת בַּעַל וּמֵתוּ גַּם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כב כב

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לרבות וכו' פחות משנים ופריך שניהם כצ"ל והד"א:

◆

גליון הש"ס

גמ' והילכתא דייתבי. כעין זה בב"מ ד' ט ע"ב והלכתא בכפות: מתני' אין ממתינין. ע' סוטה דף כו ע"א תוס' ד"ה מעוברת:

◆

מוסף רש"י

כשעמד בדין. דמעשה ב"ד כמלוה בשטר דמי (רשב"ם ב"ב קעה.). **כשעשאו טריפה.** שעשאו השור טריפה ועמד בדין קודם שמתה נסמכו (שם). **מת וקברו.** השור למטו וקברו בתוך קרקעית הבור (שם). **אפומא דבירא.** לפני מותו (שם). **נוחל בנכסי האם.** אם מתה אמו ביום שנולד, הרי הוא יורשה וכשמת הוא נוחלין אחיו מאביו ויורשין ירושתו נכסי אמו, דאי לאו איהו הוו שקלי ליה קרובי האם, דבן נוחל את אמו אבל האם אינה נוחלת את בנה, וכל שכן קרובי האם שאין נוחלין אותו, דכתיב (במדבר א) למשפחותם לבית אבותם, משפחת האם אינה קרויה משפחה (נדה מד.). **אזנב הלטאה דמפרכסת.** כלומר דאע"פ שמפרכסת אין זה חיות, שהרי זנב הלטאה חותך אותה לגמרי והיא מפרכסת, הימנו האגב מפרכס (חולין כא.).

◆

רבינו גרשום

שאין מענין את דינו אלא לאחר שנגמר דינו ליהרג [לאלתר] יהרג משום צער בעלי חיים: אמר רב יוסף במלוה כו': והרגו פטור. בעל השור שלא היה לו לחפור ברשות הרבים: אלא שאם מת. גם השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם וקשיא לב"ד מלוה הכתובה באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא: [אמר ר' אילא. לעולם לאו ככתובה בשטר דמיא אלא משום הכי חייבין יורשין בשעמד בעל הבור בדין ונתחייב קודם שמת: הילכתא. יורשין חייבין]: והא הרגו קתני חייבין ולא הוה ליה שהות למיקם בדין: שעשאו. שור לבעל הבור טרפה וקם בדין והדר מית: והא תני רב חנא וקברו. שקברו שור בנפילתו לבעל הבור שהפיל עליו אדמה ומתו שניהם באותה אדמה וקברו דאי אפשר לו לעמוד בדין: לעולם לאו ככתובה בשטר והכא אמאי יורשין חייבין כגון דייתבי דייני אפומא דבירא דחייבוהו קודם שתצא נשמתו לאלתר: מזין עליו. על המזבח: מדם חטאתו. שאם חטא קודם לכן והפריש קרבן ואח"כ נגמר דינו מזין עליו מדם חטאתו קודם שיהרג כדי שיתכפר על אותו חטא: חטא באותה שעה. שיוצא ליהרג אין נוקקין לו שיתכפר על אותו חטא: [חטא באותה שעה שיוצא ליהרג אין נוקקין לו לעכבו עד שיפריש חטאתו. שאין מענין דינו עד שישחט ויזרק: זבח זבוח. חטאתו: האשה. מעוברת היוצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד אלא ממיתין אותה עם ולדה דעובר כגופה הוא: ממונא דבעל הוא. הוולדות]: עד שיהו שניהן שוין. מיידין. [אבל אם אחד מהן שוגג] או שאם היתה היא (ילדה) [קטנה] והוא גדול אינו נהרג: ההוא (משניהם) [מגם] נפקא. כי קא מרבינן לוולד מגם: [כיון דעקר. לצאת]: שלא תבוא לידי ניוול. שאם היה העובר חי לאחר מיתת אמו היה מפרכס ויוצא והיתה שופעת דם מאותו מקום ומתנוול בפני הכל הילכך מכין אותה בבטן כנגד הוולד: [תינוק בן יום אחד. שמתה אמו כשילדתו והתינוק מת למחר: נוחל ומנחיל. נוחל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב. שאם הוא מאם אחת ואחיו מאם אחרת ויורש הוא מאמו נכסים מנחיל לאחין מן האב דאחין מן האב יורשין זה את זה: אבל עובר לא. כלומר שמתה אמו ולא נולד אין אחין נוחלין נחלת אמו דהוא מיית ברישא בבטן אמו קודם אמו ואין הבן יורש את אמו בקבר מאחר שמת קודם אמו להנחיל לאחין מן האב אלמא דעובר מיית ברישא דאי איהי מתה ברישא ליירתה ולירותינהו לאחין: טיפתא דמלאך המות. טיפה של מרה: ופירכס תלתא פירכוסי. ניענע עצמו ג' פעמים העובר אחר שמתה אמו: ההוא פירכוס. לאו פירכוס דאית ביה חיות הוא אלא הוי כזנב הלטאה שמפרכסת אחר שנחתך הזנב ממנו ופרכס הזנב:

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פי"ב מהל' נזקי ממון הל' כב [וסמ"ג] ח"מ סי' תי סעי' לא]:

עג ב מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ה ופ"ג מהל' שגגות הל"ב:

עד ג מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ד:

עה ד מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה כב:

עו ה מיי' פי"ב מהל' סנהדרין הל"ד:

עז ו מיי' פ"א מהל' נחלות הל"ג ועי' בהשגות ובכ"מ ובל"מ סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רעו סעיף ה:

עח ז מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה טו טוש"ע או"ח סי' של סעי' ה:

◆

שיטה מקובצת

א] סבר שניתן לחזרת: ב] היכות בכתובה בשטר נמחק: ג] תני רב חנא מת וקברו. א) ס"א כגון דיתבי כו': ד] זבוח באותה שעה מאי: ה] ישבה על המשבר (תיבת האשה ואות ש' ל"ש ונמחק). פרש"י קודם גמר דין ולא נהירא דאיוצאת ליהרג קאי ויוצאת ליהרג היינו אחר גמר דין כדמוכח בגיטין בפ' כל הגט דתנן עיר שהקיפוה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא לידון וכו' אבל עיר שכבשו כרקום וספינה שאבדה בים והיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים וכו' ועוד קשה לי נפליג בדידיה (בלא) בישבה על המשבר בין קודם גמר דין ובין לאחר גמר דין ומסתבר דקרא דומתו גם שניהם אית לן לאיקמי בנגמר דינה למיתה דקודם גמר דין למה נפסיד ממון הבעל כיון דאפשר לשהויי וליכא עינוי הדין הילכך אחר גמר דין איירי (ומשום) [ואפי'] הכי כיון דנעקר ממנה גופא אחרינא הוא ולא קטליה ליה. וקשה ממתני' דאהלות ומייתי לה בפ' בן סורר ומורה אשה המקשה לילד מחתכין עובר שבמעיה ומוציאין אותו אבר אבר מפני שחייה קודמין לחייו יצא ראשו אין נוגעין בו אלמא כל זמן שלא הוציא ראשו מותר להרגו וי"ל דלעולם מותר להרגו והא דממתינין לה משום ממונא דבעל ב) אי לאו קרא דומתו גם שניהם ומיהו קשה כיון דמותר להרגו אמאי מחללין עליו את השבת כדאמרי' בשמעתין אמר רבא לא נצרכא כו' הילכך נראה דחשיב כספק פיקוח נפשות (הוא) ג) ואפ"ה מותר להורגו ובמתני' דאהלות דוחין ספק נפש מפני נפש ודאי ומצילין את אמו במיתתו והכי אמרי' בגמ' לר"י בן בתירא בפרק בן סורר ומורה דבדין בני אדם ההורגו פטור ומחללין עליו את השבת עכ"ל הרא"ש ז"ל ובתוס': ו] עד שיהו שניהם שוין. פ"ה היא קטנה כו' ור"ת פי' לאפוקי גדול שבא על קטנה מאורסה כדאמר בכתובות לר"מ נערה ולא קטנה ובעי [מיניה ר' יעקב בר אבא מרב (בסנהדרין סו:)] לר"מ בסקילה ממעיט ליה כלומר שאין הבועל [illegible]

[illegible]

[illegible]